

Uhtualainen kansanopettaja.

Eräs uranuurtaja rajantakaisen Karjalan kansallisen valistuksen tiellä.

Kirjoittanut kansakouluntarkastaja K. Merikoski.

Opettaja Pekka Lesojeff.

Kun syksyllä v. 1897 pääsin oppilaaksi Sortavalan seminaariin, jouduin verrat-
ten nopeasti läheiseen kosketukseen ylempien luokkien oppilaiden kanssa. Niiden tovereiden joukossa, joihin minä, länsisuomalainen, heti ensimmäisinä päivinä tutustuin, oli hoikka, kalpea mies, hiukan vanhempi muita tovereitansa.

Vuosikymmenien läpi olen säilyttänyt hänestä juuri sen kuvan, jonka sain, kun ensimmäistä kertaa puristimme toistemme kättä. Mies hiljainen, vakaa ja vaatimaton, lempeä, hyväntahtoinen hymy huulilla, hyvän ihmisen ja uskollisen, vanhemman toverin perikuva heti ensi silmäyksellä. Sellainen oli *Pekka Lesojeff*. Veljellinen suhde tähän rajantakaiseen, vakavaan mieheen oli ensimmäinen kosketukseni Karjalaan, tähän rakkaaseen seutuun, johon myöhemmin jouduin kiinnittymään lujilla siteillä.

Pekka Lesojeff oli syntynyt Uhtualla. Kolmentoista vuotiaana hän isänsä ja veljiensä kanssa alkoi laukku selässä kiertää Suomessa, kiertopiirinä Iisalmen ja Lapinlahden seudut. Sittemmin Lesojeffit muuttivat kiertopiirinsä Länsi-Suomeen ja perustivat lopuksi kaksi kauppaa, molemmat Loimaan pitäjään.

Jo Uhtualla ollessa oli Pekka Lesojeff saanut ensimmäiset opinalkeet venäläisessä koulussa. Suomessa hän jatkoi opiskeluaan omin neuvoin, lukien ahkerasti suomalaisia sanomalehtiä. Suoritettuaan kansakoulun oppimäärän pääsi hän syksyllä v. 1896 oppilaaksi Sortavalan seminaarin I luokalle.

Seminaarissa Lesojeffille selveni, että hänen oli päästävänä opettajaksi kotiseudullensa, rajantakaiseen Karjalaan. Kun venäjänkielen taito tämän päämäärän saavuttamiseksi oli välttämätön, luki hän venettä ahkerasti ja oleskeli jo seminaariaikanaan ainakin eräänä kesälomana Pietarin ja Moskovan välisissä kylissä,

kieltä käytännöllisesti oppimassa. Seminaarista päästyään L. oli ensin opettajana Pitkäsärannassa ja pääsi sitten opettajaksi Uhtualle v. 1902. Paria vuotta myöhemmin hän solmi avioliiton seminaaritoverinsa Juulia Niikon kanssa, josta sai uskollisen, suomalaisen kansallisen mielen eläyttämän työtoverin.

Työ koulussa oli tavattoman vaikeata. Opetuskieli oli venäjä, mutta lapset ymmärsivät ja puhuivat ainoastaan karjalan kieltä. Uskollisesti ja kärsivällisesti L. uurasti lastensa parissa. Mutta alunpitäen hän oli selvillä myöskin siitä, ettei toiminta kotiseudulla voinut rajoittua yksinomaan lapsiin. Alkoi suunnitelmallinen, mutta äärimmäisen varovainen työskentely suomalaisen kansallistunteen herättämiseksi Uhtuan miesten ja naisten mielissä. Opettajat kävivät kylällä ja kyläläiset suositun opettajan perheessä ja alituisesti liikkui keskustelu suurissa asioissa. »Ette te suinkaan ole venäläisiä, vaan suomalaisia», selittivät opettajat. Tällainen oppi menikin helposti uhtualaisiin, sillä melkein jokainen mies oli kulkenut Suomessa, josta heillä olikin mitä parhain käsitys. »Kun menee Suomeen, on kuin menisi paratiisiin», olikin heillä tapana sanoa.

Olen sattumalta saanut nähdäkseni Lesojeff-vainajan päiväkirjan näiltä vuosilta. Se puhuu vaatimatonta, mutta vakuuttavaa kieltänsä tuon hiljaisen, uhrautuvan kansanopettajan työstä heimoveljiemme keskuudessa, mitä vaarallisimmissa olosuhteissa. Otan muutamia esimerkkejä:

V. 1903 tammik. 17 p. Pidin esitelmän koululla taikalyhdyn avulla. Lienee ollut ensimmäinen esitelmä Uhtualla. Aihe: Solovetskin luostari.

Helmik. 2 p. Esitelmä taikalyhdyn avulla. Aihe: Tsaiju.

Helmik. 9 p. Esitelmä taikalyhdyn avulla. Aihe: Pyhä Aleksei ja Kaukaasian vanki.

Helmik. 23 p. Esitelmä U. koulussa taikalyhdyn avulla. Aihe: Maan-alaiset lapset.

Maalisk. 9 p. Esitelmä U. koulussa taikalyhdyn avulla. Aihe: Keisari Aleksander II.

Maalisk. 16 p. Esitelmä U. koululla taikalyhdyn avulla. Ranskan maasta ja ranskalaisista.

Uhtuan moniosaisen kylän rantaa.

(Molemmat tämän sivun kuvat valokuvannut I. K. Inha.)

Maalisk. 25 p. Esitelmä U. k:ssa taikalyhdyn avulla kristittyjen vainoista ensimmäisillä vuosisadoilla.

Maalisk. 30 p. Esitelmä U. k:ssa taikalyhdyn avulla kristittyjen vainoista ensimmäisillä vuosisadoilla (jatkoa).

Maaliskuun 23 päivän kohdalla on merkintä:

»Sain vastauksen ispravnikalta Kemistä, että Uhtaussa ei anneta Karjalan kielellä pitää iltamia.»

Päiväkirjamerkinnät jatkuvat. On yhä edelleen esitelmää, iltamia lauluineen, näytelmineen, kuvaelmineen. Ja niitä koskeville lyhyille merkinnöille luovat hohdettansa perhe-elämän ilot ja surut, etupäässä kuitenkin ilot. Mutta niiden selostaminen ei kuulu tähän.

Työskentely jatkuu. V. 1905, elok. 24 p. on seuraava merkintä:

»Kävin Uhtuan papille Isumoffille puhumassa siitä, että eikö voisi Karjalan kouluissa ensi lukukauden alusta uskontoa opettaa äidinkielellä. Pappi lupasi kirjoittaa siitä tarkastajalle, mutta näyttää koko homma vastenmieliseltä.»

Vuosi 1905 on Lesojeffin päiväkirjan valossa melkeinpä kiihkeän toiminnan aikaa. Esitelmää ja iltamia on entistäkin ahkerammin. Välillä on lyhyitä muistiinpanoja vapauden tuulahduksista Venäjällä ja Suomessa. Ja uhtualaiset pitivät suuren kokouksen, jossa m. m. päätettiin evästykseksi valtakunnan duuman valitsijamiehille lausua »että kouluissa opetus tapahtuisi kansan omalla kielellä ja että kirkoissa jumalanpalvelus tapahtuisi kansan kielellä. Tästä pää-

töksestä päätettiin antaa tieto kaikkiin karjalaisiin kuntiin.»

Lesojeffin kylvä oli kantanut kauniit hedelmät. Myöskin hänet valittiin helmikuussa 1906 valtakunnan duuman jäsenten valitsijamieheksi.

Joulukuussa v. 1906 sattui muuan tapaus, joka syvästi varmaankin jon jäänyt kaikkien uhtualaisten mieliin. Karjalan piispa Kypriano ja Sortavalan seminaarin kr.kat. uskonnon opettaja Solntsew kävivät Uhtualla ja saarnasivat kirkossa ensimmäisen kerran kansan omalla kielellä. Koululla pidettiin kokous ja Kypriano kysyi läsnäolevilta: »Millä kielellä tahtoisitte jumalanpalvelukset pidettäväksi ja millä kielellä kouluissa pitäisi opettaa?» »Suomeksi», vastasivat kaikki yhdestä suusta. »Venäjää me emme ollenkaan ymmärrä».

»Kyläläiset siunasiivat sitä hetkeä, jolloin saivat kuulla Jumalan sanaa saarnattavan Karjalan omalla kielellä», kertoo Lesojeff-vainajan puoliso tätä suurta tapausta muistellen.

Mutta lyhytaikaiseksi muodostui uhtualaisten ilo. Taantumus alkoi Venäjällä jälleen nopeasti nostaa päätänsä ja suomalainen jumalanpalvelus loppui Uhtuallakin alkuunsa. Yhtä selvää on, ettei omakielisistä kouluistakaan mitään tullut. Olivatpa Lesojeffit vähällä joutua mitä vaikeimpaan asemaan Kyprianon käynnin jälkeen, kun joulujuhlassa jakoivat oppilailtensa Kustannus Oy. Otavan »Joulukonttia». Heitä syytettiin suomalaisen propagandan harjoittamisesta ja tarkastaja kävi pitämässä kuulusteluja ilmi-

Vuokkiniemen kuulua »särkkää», jota myöten hävi Vienan Karjalan svaltamaanties Suomeen.

annon johdosta. Senjälkeen näki selvästi, että opettajat olivat joutuneet epäiltävien kirjoihin. Kylän uraniekka rupesi alituisesti käymään koululla ja alkoi suorastaan vakoilla Lesojeffia ja hänen rouvaansa. Pian saikin kumpikin määräyksen, etteivät saa poistua kylästä tekemättä siitä ilmoitusta. Samoin oli ilmoittauduttava heti matkalta palattua. Oltiin siis täydellisesti samassa asemassa kuin muutkin valtiollisesti epäluulonalaiset.

Se valitsijamiesten kokous, johon Lesojeffkin joutui osaa ottamaan, pidettiin Arkangelin kaupungissa. Kun L. sinne saapui, kutsuttiin hänet akkiarvaamatta tarkastajansa Meletijeffin luokse.

Tarkastaja oli erinomaisen ystävällinen ja alaistensa parasta tarkoittava mies, eikä millään tavalla kiihkövenäläinen. Niinpä hän nytkin tahtoi aikanaan varoittaa Lesojeffia. Hän ilmoitti, että tätä uhkasi vangitseminen ja kehoitti Lesojeffia sitä välttääkseen jättämään Uhtuan ja hakemaan paikkaa Suomessa. Samalla hän mainitsi, että vangitsemisen toimeenpano oli siirtynyt yksinomaan hänen toimenpiteestään. »Jos siis tahdotte vapautenne säilyttää, on se mahdollista ainoastaan sillä tavalla, että poistutte Karjalasta ja muutatte Suomeen.»

Se oli liiankin selvää puhetta, eikä ollut epäilemistäkään siitä, etteikö se myöskin olisi ollut silkkaa totta. Suomeen muuttoa alettiinkin heti valmistella. Koko se kevät kuitenkin vielä viivytettiin Uhtualla, tietysti alituisen pelon vallassa. Seuraavana kesänä muutto sitten tapahtui. Katkeraa oli jättää rakas Uhtua, kotiseutu, niin suuresti kuin olikin opittu Suomea ja sen kansaa rakastamaan ja kunnioittamaan. »Vaikka pääsenkin Suomeen, tuntuu kuitenkin toisinaan siltä kuin lähtisin maanpakoon», huokasi karkoitettu usein lähden edellä.

Toisaalta oli hyvin ymmärrettävää, että lopun piti tämäntapaiseksi muodostua, kun otti huomioon Venäjällä vallitsevat olot. Vaikka Lesojeff olikin koettanut toimia mahdollisimman varovaisesti, ei sellainen toiminta kuitenkaan voinut salassa pysyä. Olihan ollut aikoja, jolloin opettaja tuskin ainoatakaan iltaa istui kotona. Hän kulki talosta taloon ja antautui juttusille kyläläisten kanssa. Hän puheli hiljaiseen tapaansa siitä, että karjalaiset ja suomalaiset kuuluivat samaan

kansaan, että lasten tulisi saada opetusta omalla äidinkielellään ja että jumalanpalvelus oli samoin toimitettava kansan kielellä. Ei hän koskaan asiaansa ajanut millään kiihoitustavalla, haastelihan vain verkalleen ja niin että häntä kaikkialla halusta kuunneltiin. Eikä hänen useinkaan edes tarvinnut puhetta näihin asioihin johtaa, itsestään se kyllä sinne siirtyi. Kun karjalainen kerran oli herätyksen saanut, harrasti hän asiaa kaikesta sydämestään. Siitä varmaan johtuikin, että opettaja niin kauan sai rauhassa jatkaa toimintaansa, sillä eihän asia suinkaan ollut yksin hänen, vaan se oli kaikkien yhteinen. Tuskin kaikki edes huomasivat, että opettaja aina koetti johtaa kyläläisiään kansalliseen ajattelutapaan. Hän ei muuten tyytynyt käymään ainoastaan aatetovereittensa luona, vaan etsi erityisesti niitä harvoja, jotka tiedettiin venäläismielisiksi. Niinpä oli muuan suutari tunnettu venäläismielisyydestään. Hänen luonaan opettaja alkoi istuskella kuten ainakin hyvän ystävän luona ja suutari kyllä piti huolta siitä, että puhe aina liikkui yleisissä asioissa. Ja kun riittävän kauan oli järkevästi ja asiallisesti asioita pohdittu, tuli suutarista samanlainen mies kuin kaikista muistakin, kansallismielinen, kaikesta venäläisyydestä vapaa karjalainen.

Suomeen muutettuaan sai Lesojeff paikan Salmin pitäjän Käsnäselän koululla. Työ siellä alkoi surullisesti. Laivamatkalla Sortavalasta Pitkäänrantaan L. vilustui pahoin ja alkoi sairastella. Suvussa oli ilmennyt aikaisemmin keuhkotautia ja sellaiseksi tämäkin sairaus kehittyi. Eikä hiljaiselle taistelijalle Käsnäselälläkään lepoa eikä rauhaa suotu. Samana syksynä, jolloin hän sinne muutti, perustettiin kylään venäläistytämiskoulu. Mitä ristiriitoja ja vaikeuksia se synnytti, sen ymmärtävät ainoastaan ne, jotka läheltä ovat seuranneet Raja-Karjalan venäläistytämistyön vaiheita. Mutta tämän puolen selittäminen ei enää kuulu esityksemme puitteisiin. Kertomus *Pekka Lesojeffista*, uskollisesta, pelottomasta, hiljaisesta uurastajasta voi parhaiten loppua tähän kohtaan. Vain muutamia vuosia hän jaksoi taistella hivuttavaa tautia vastaan. Kolmantena päivänä huhtikuuta v. 1911 sammui Pekka Lesojeffin elämä. Impilahden Kitelän (Kitilän) vanha kalmisto kätkee rauhaisaan poveensa hänen maatuneen tomunsa.